

Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, partea I, *Toponime personale* (autori: Dragoș Moldovanu, Daniela Butnaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru, Vlad Cojocaru), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, LXX + 472 p.

Punând în serie filologică lucrarea prezentată acum, amintim că volumul I al suitei de cercetări toponimice, desfășurate în Departamentul de toponimie al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippi” al Academiei Române, face parte din seria „Moldova” a *Dicționarului toponimic al României* – lucrare prioritară, realizată, sub egida Academiei Române, de mai multe institute echivalente din București, Cluj, Craiova, Timișoara și Iași.

Din primul volum ieșean au apărut deja patru părți care cuprind studii cu un caracter preliminar, reprezentând baza teoretică și metodologică – este vorba de metoda câmpurilor toponimice – a întregii serii. Unele dintre volumele acestei serii vor fi delimitate (în ordinea publicării lor) pe zone de anchetă, fiind diferențiate după criteriul bazinelor hidrografice (al Sucevei, al Moldovei, al Bistriței, al Trotușului, al Putnei, al Bârladului, al Prutului și valea Siretului). Ultimul volum al seriei este conceput în mod funcțional ca un *Index* general (lexical, etimologic etc.) orientativ și sistematizant.

Corelarea cu volumele publicate anterior este obligatorie nu numai din nevoia unei inserieri cronologice a lucrării prezentate în aceste rânduri. Ne găsim în fața unei tipologii exegetice încadrate lexicografic, fapt care înseamnă mult efort de sistematizare a unui material teoretic, desfășurat practic după parametri care presupun o acribie filologică de excepție.

Pentru a exemplifica baza documentară, voi invoca o parte dintre volumele anterioare din seria *Tezaurul toponimic al Moldovei* – volumele deja publicate asigurând temeinic baza documentară a tuturor cercetărilor ulterioare (deci și a celei de acum): *Repertoriul istoric al unităților administrative-teritoriale. 1772–1988*. Partea I și a II-a. A. *Unități simple (Localități și moșii) A–[Z]*, București, Editura Academiei Române, 1991, 1992 (însușind peste 1 600 de pagini); apoi *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. Volumul I, partea a 3-a: *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona). 1332–1850* (Mircea Ciobotaru, Vlad Cojocaru, Gabriel Istrate) Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2004; de asemenea, *Tezaurul toponimic al României. Moldova* (Dragoș Moldovanu), I, partea a 4-a: *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.

Lingvistul care a inițiat direcția exegetice pe atare coordonate – fiind de asemenea coordonatorul întregii serii – este Dragoș Moldovanu, cercetătorul căruia i se datorează cele mai multe dintre calitățile și limitele (deduse din gigantismul întreprinderii) seriei impresionante de volume. Subliniez că, în toate aceste proiecte majore de cercetare desfășurate în arealul toponimic al Moldovei, perspectiva diacronică se impune.

Micul dicționar toponimic al Moldovei (România) (MDTM), la rândul lui proiect al Academiei Române, „își propune să ofere, într-o formă lexicografică simplificată, o selecție de toponime reprezentative pentru Moldova istorică, desemnând obiectele (socio)geografice cele mai importante din clasa de obiecte la care aparțin: localități, ape curgătoare și stătătoare, forme de relief, păduri sau câmpii etc.” (citez din prezentarea făcută de autori proiectului pe site-ul IFRI: <http://www.philippide.ro/pages/toponimie.html>).

Volumul de față, *Toponime personale*, presupune un demers prealabil extrem de dificil, etimologic – prin urmare diacronic, de identificare a elementelor care au ca bază de alcătuire numele de persoane. MDTM este, pentru orice lingvist și orice filolog interesat direct sau indirect de istoria și structura toponimelor românești, o unealtă de lucru reprezentativă, de neocolit. Ca toate lucrările din această categorie (*Dicționarul-tezaur al limbii române* [DLR], *Dictionnaire étymologique des langues romane* [DÉRom]), este extrem de tehnică – vorbim de o tehnicitate bine alcătuită și distribuită. Pare oarecum neașteptată viziunea autorilor asupra propriei lor tehnici de lucru (cf. *supra* „o formă

lexicografică simplificată”). Insist asupra acestui aspect pentru a sublinia efortul întru sistematizare întreprins de redactorii lucrării. Nu trebuie să se ignore faptul că aceste sublinieri ale mele sunt făcute și din perspectiva unei lingvistică obișnuite cu tehnicile lexicografice cele mai aride; este suficient să amintesc *Dicționarul-tezaur*, lexicon care sistematizează lexicografic cel mai mare număr de cuvinte ale limbii române (aproape 200 000) și care pune mereu probleme de descifrare punctuală în contextul unei foarte înalte tehnicități.

Tehnicitatea înaltă presupune mereu ariditate, fermitate uneori casabilă, în general o structură sistematizată în schemă fixă.

Cu toate acestea, MDTM are multă personalitate. Ar putea părea paradoxală o asemenea formulare. Din această cauză voi enumera în continuare câteva dintre elementele pe care le consider ca imprimând volumului prezentat acest caracter particular.

1) Un prim element care asigură specificitatea lucrării este teoria care-i stă la bază, cea a câmpurilor toponimice, a lingvistului Dragoș Moldovanu.

Am urmărit de-a lungul anilor conturarea acestei teorii în cadrul unei suite de articole, comunicări, studii introductive, referate, rapoarte științifice etc. Implică însăși esența obiectului de studiu al toponimiei. În *Toponomastica* (din *Enciclopedia italiana* XXIV), Petar Skok – celebrul lingvist croat, definind toponimia, conchidea: „este, pe scurt, studiul etimologic al numelor de locuri” (cf. p. VII a studiului introductiv al MDTM). În replică, în *Introducere*, câteva rânduri mai jos, Moldovanu consideră: „obiectul dicționarului nostru este toponimia «în sine și pentru sine»; etimologia nu este un scop, ci doar un punct de plecare”. Să nu se înțeleagă de aici că acest „în sine și pentru sine” ar putea avea ceva din „retragerea în turnul de fildeș” al intelectualului desprins de cotidian; cercetarea toponimică a acestei serii analitice este una dintre cele mai implicate social: ierarhie socială, taxonomizări administrative, istoricul catagrafiilor, identificarea obiceiurilor sociale de numire a localităților vechi etc.

Mai amintim câte ceva despre opțiunile teoretice ale lucrării:

– se are în vedere difracția toponimică dată de coexistența structurilor lingvistice simultane sub forma variantelor diatopice, diastratice (populare și oficiale), diacronice;

– MDTM „are un caracter selectiv, reținând un mic număr din inventarul enorm al toponimelor moldovenești. Condiția minimă a includerii lor în dicționar a fost aceea de a angaja în schemă și un nume de localitate”.

2) În mod evident sistemul de documentare (cf. și substanța primelor două volume ale seriei) este neobișnuit de amplu, venind în completarea elementelor bibliografice existente și în cărțile volumului al II-lea.

3) Caracterul special al lucrării rezultă chiar din desfășurarea argumentativă a demonstrației cuprinse în fiecare articol în parte.

i. Se acordă o mare atenție sintaxei – aproape ignorată în dicționarele toponimice; se urmăresc formele de manifestare a numelor și evoluția lor, prin abstractizare progresivă, de la sintagme la nume simple. Ex. *Mănăstirea lui Adam* → *Adamul* → *Mănăstireni*.

ii. La nivel fonetic se caută în permanență variantele *autentice*; sunt eliminate etimologiile aparent corecte (paretimologiile).

iii. Noțiunea toponimică de sinonim îmbracă aspecte specifice, cu un înalt grad de dificultate. Ca să dăm un exemplu, putem spune că, urmărind un afluent stâng al Moldovei, avem de-a face cu o adevărată aventură toponimică, acest curs de apă căpătând, de-a lungul drumului său, diferite denumiri: *Pârâul Homiței*, *Pârâul de la Ruja*, *Pârâul Cărmizii*, *Pârâul de la Istrăteni*, *Pârâul din Vatră*. Aceste elemente, în funcție de o suită de factori complecși (mereu ierarhizați prin distribuția tehnică a informației), sunt pe alocuri sinonime, alteleori nu.

iv. Se disociază atent între sintagmele toponimice și compusele lexicale (un fapt analitic deloc simplu).

4) Specificitatea lucrării este dată și de distribuția diastratică a elementelor: popular și oficial. Astfel încât, norma toponimică oficială – în comparație cu cea populară – este caracterizată ca fiind: *sintetică* (de exemplu, se înlocuiește sintagma analitică dominantă la nivelul limbii populare cu sintagma cu determinant în genitiv, ca în *Balta lui Rață* versus *Balta Rații*), *arbitrară* (domină, în administrația oficială, oiconimele „cu conținut semantic abstract”), *închisă* (cea populară este, în mod evident,

deschisă), *conștientă* (față de „inconștientul” intuitivității denominației populare), *constringentă* (față de libertatea alegerilor denumirilor toponimelor „reale”, desfășurată la nivelul graiurilor populare).

5) Personalitatea acestui lexicon toponimic se manifestă, în mod oarecum neașteptat, paradoxal, în paragraful etimologic, paragraf care la nivelul unui articol lexicografic este mereu printre cele mai aride. În cazul MDTM, lucrarea capătă culoare și eferescență, valorificând atent și critic (uneori prin simplă semnalară prudentă) etimologiile populare ca micromonografia etnologică, prin antropologie lingvistică etc.

Voi menționa numai câteva studii de caz în sensul celor susținute până acum și atrăgând atenția asupra unor articole (numai câteva din cele foarte multe care ar merita discutate): BĂRBOȘII¹ = derivat de la supranumele judeului Neagu Bărbosul; BĂRBOȘII² = derivat de la supranumele boierului Micul Bărbosul; BACĂUL = unul dintre cele mai reușite studii/articole, cu etimologie convingătoare: supranumele maghiar *Bakó* „călău” atestat ca nume de persoană de la 1338 și, pentru perioada de început, se presupune un compus tradus prin „satul lui Bakó”; MIHĂILENII = format de la numele domnitorului Mihail Grigore Sturza; ODOBEȘTII = derivat de la numele boierului Ion Odobă ai cărui nepoți primesc un sat de la Petru Rareș; PLOTONEȘTII¹ = derivat de la numele boierului Stan Plotun, sat „menționat la 1520 când Ștefăniță-Vodă le întărește lui Tatul Plotun și fraților săi, fiii lui Stan Plotun, satul plotunești de pe sărata”; POGORĂȘTII = „de la numele porușnicului Ștefan Pogor... – după tradiția populară, numele satului s-ar trage de la numele unui viteaz al lui Ștefan cel Mare, Dobândă, ai cărui urmași au început să se cheme *pogor*, adică *pogorători* din acea familie”; RĂDĂUȚII¹ = derivat vechi de la baza antroponimă *Rad-* care trimite la românescul *Radu*, dar și la „slavul” *Rado*.

Ne permitem unele observații și sugestii:

Nu este explicat sistemul de selectare a toponimelor care, în mod evident, sunt în număr mult mai mare decât cele publicate. Stabilirea ca minim criteriu „condiția de a angaja în schemă și un nume de localitate” reprezintă un punct de plecare prea lax, în contradicție cu spiritul bine sistematizat al lucrării. Se poate cu ușurință bănui că timpul exegetic a impus delimitări rapide, mai mult decât necesare unei proiectări atât de ample concepute. Ca să ne oprim la un singur caz, ar fi fost, poate, potrivită introducerea numelui localității *Vutcani* care are etimologie adecvată cerințelor acestui volum MDTM (*Vutcani* „de la un boier numit *Vutcă*”, după tradiția populară, este satul de baștină al lingvistului Gheorghe Ivănescu și apare citat ca sursă a respectivului grai de nenumărate ori în lucrările savantului). Introducerea și altor articole ar fi presupus, desigur, și o extindere a documentării, ceea ce ar fi mărit peste măsură dimensiunile temporale ale cercetării și așa dezvoltate dincolo de limitele concepute inițial.

În sensul unor inerente completări ulterioare, sugerăm alcătuirea unei fascicule de anexe/suplimente filologice, în felul în care cunoscute lucrări lexicografice – unelte esențiale ale romanisticii (ca să ne referim numai la acest domeniu al lingvisticii) – au procedat din nevoia imperioasă a completărilor necesare unei întreprinderi atât de îndelungate și de ample.

Consultarea acestei lucrări este uneori îngreunată de abrevierile nu atât derutante (*lich.* = consoană lichidă; *inf.* = infix; *op.* = opisul de arhivă; *postv.* = postverbal; *î.e.n.* și *e.n.* – în lucrările contemporane de aceeași factură se preferă *î./d.Hr.*), cât prea frecvente în structura unui articol, mărind uneori gradul de dificultate al lecturii.

Dincolo de aceste observații, se cer remarcate încă o dată cercetarea desfășurată cu acribie, concizia exegetică și demonstrațiile convingătoare. În concluzie, ne găsim în fața unei lucrări care va fi consultată și citată – în mod obligatoriu – mult timp de acum înainte. Este cea mai bună dovadă a perenității unui astfel de demers.

Cristina Florescu

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina, IV, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Adrian Turculeț și Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Veronica Olariu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014, LXX + 366 p.

Cel de al treilea volum al seriei NALR–*Moldova și Bucovina*, apărut în anul 2007, cu un *Supliment* ce reia materialul cules în punctele de anchetă cu graiuri huțule (de Adrian Turculeț) și publicat în volumele I și II, a marcat o altă etapă în evoluția operei colective a dialectologilor de la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, definită prin utilizarea mijloacelor oferite de calculator în stocarea și prelucrarea informațiilor adunate în anchetele din deceniile anterioare (1967–1974). Volumul al IV-lea, recent apărut, incită la o nouă evaluare a progresului indiscutabil nu numai al tehnicii de editare a NALR, în general, dar și a concepției de ansamblu asupra disciplinei dialectologiei, al cărei rezultat așteptat de aproape jumătate de veac este tocmai seria de atlase regionale. Un program ambițios a fost formulat de autorii volumului anterior în *Prefață* (p. XI–XII). Cercetarea vizează, în afara constituirii bazei de date în format electronic și a altor instrumente auxiliare numite „dicționare”, realizarea atlasului ca instrument de complementaritate prin care geografia și cartografia lingvistică depășesc limitele descrierii varietății diatopice din perspectiva istoriei limbii și înregistrează și variațiile diastractice sau diafazice ca manifestări implicite ale comunicării verbale. Astfel, este regândită dialectologia ca disciplină integratoare a rezultatelor sociolingvisticii și psiholingvisticii, pentru cunoașterea actului complex al comunicării vii, în text și context. Volumul recent apărut permite observarea, prin comparație, a noutăților de concepție și de realizare tehnică pe care le-a generat gândirea creativă a colectivului ieșean, stimulată nu numai de posibilitățile altădată nebănuite ale informaticii, dar și de preluarea experienței seniorilor disciplinei, care au constituit cândva echipa de cercetători pe teren, aflată acum într-o variantă ce a încorporat o altă generație de lingviști, deja matură și capabilă să ducă mai departe, până la finalizarea deplină a seriei NALR–*Moldova și Bucovina*, tradiția școlii lingvistice de la Iași. O *Prefață* semnată de profesorul Stelian Dumistrăcel, decanul de vârstă și de experiență al colectivului, după decesul profesorului Vasile Arvinte, este un ghid perfect în semnalarea și explicarea inovațiilor pe care le propune această nouă apariție editorială.

Volumul IV cuprinde, conform modalităților tehnice instituite în volumul anterior, prelucrarea și interpretarea materialului cules prin răspunsurile la 267 de întrebări (nr. 1222–1525) din *Chestionarul NALR*, constituind trei capitole: 7. *Cânepa (prelucrarea ei)*, 8. *Pădurea (flora și fauna ei)* și 9. *Hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte*. Pentru 129 de răspunsuri din anchete s-au întocmit un număr egal de hărți analitice (H), iar pentru celelalte 138 de întrebări răspunsurile au fost prezentate ca sinteze de material necartografiat (MN). În colțul din stânga jos al unor H (85) cu un număr redus de răspunsuri la întrebare au fost realizate hărți interpretative simple (h), în care se configurează prin hașuri și culori ariile locale sau regionale și, prin câteva simboluri, sinonime, alți termeni, variante fonetice și alte situații de anchetă. La sfârșitul volumului (p. 361–364), se află opt hărți interpretative sintetice ce cumulează material din răspunsuri configurate în mai multe H sau înregistrate ca MN. Ele au menirea de a reprezenta, ca o concluzie de cea mai mare generalitate pentru repartitia teritorială a fenomenelor specifice graiurilor din Moldova și Bucovina, delimitarea ariei nordice și ariei sudice, cu raportare la zona lingvistică investigată. Aceste hărți merită a fi amintite chiar prin titlurile sau conținutul lor, două privitoare la fenomene fonetice (*Palatalizarea consoanei [f-]*, în „fierbinte”, „fiartă”, „fir”, *Palatalizarea consoanei [v-] și secvența mediană în „ragilă”*) și un număr de șase reprezentând arii lexicale ce pun în opoziție aria sudică vs aria nordică, ilustrate de termenii *lăstar* și *lamură* vs *mladă* și derivate, *măceș* și *zgorghin* vs *cadădar*, *porumbel* vs *hulub*, *orbete* și *orbeț* vs *cârțiță* și *guz*, *barză* vs *cocostârc*, *melc* vs *culbec*, *coțofană* și *caragață* vs *șarcă*, *cucivea* vs *cuciveaucă* (acest ultim derivat fiind specific jumătății de nord-est a ariei nordice), *război* (de țesut) vs *stative*, *scul* vs *tort* și *caleap*, *șcăleț* vs *culșer* și *melesteu* și, în sfârșit, *piftii* vs *răciturii*. O constatare ce devine una dintre noutățile importante ale acestei apariții editoriale pune în lumină un fapt uneori intuit, dar sistematic argumentat ca o realitate indiscutabilă abia într-un studiu relativ recent (2011) semnat de Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă și Luminița Botoșineanu și, în sfârșit, cartografiat în ultimele două hărți sintetice din lucrarea pe care o prezentăm (p. 365), anume delimitarea de către cursul Siretului a unei arii vestice și a unei arii estice a

graiurilor moldovenești, probate de repartiția, pe verticală, a tipurilor *uimă* vs *udmă*, *ouăle picioarelor* vs *oușoarele picioarelor*, *greier* vs *grier* și *creier* vs *crier*.

Concepția de sorginte coșeriană a profesorului Stelian Dumistrăcel privind necesitatea unui demers de cercetare integrator al tuturor variațiilor limbii în actul de vorbire, concepție amplu expusă în volumul *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, 1997, editat în colaborare cu Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, și reluată în alte texte, se reafirmă și aici și se manifestă în stăruința de a căuta tot mai insistent modalități de a depăși vechea mentalitate a unor generații succesive de dialectologi care accentuau fie pe operațiunile de prelevare de material ce trebuia să ilustreze fonetica și lexicul graiurilor, fie pe relevarea sintaxei graiurilor prin consemnarea sau înregistrarea audio a unor texte, sintagmele *texte orale* sau *texte dialectale* ce figurau ca titluri ale unor culegeri indicând interesul marcat pentru caracterul oral al comunicării (canalul) sau pentru caracteristicile variației diatopice ale codului. Necesitatea evidențierii și a mesajului (vizând referentul) în vorbire se traduce prin tendința de a integra în cercetarea dialectală și dimensiunea etnolingvistică, și cea sociolingvistică, mai ales prin realizarea de culegeri de sociotexte și etnotexte (în trei volume de *Texte dialectale*, cu titlu impus de Editura Academiei), a unor discursuri ilustrative pentru gândirea populară, astfel încât chiar cartografia dialectală să poată evolua spre o serie de atlase etnolingvistice capabile să reflecte atât ansamblul variațiilor inter- și intradialectale, cât și varietatea culturii materiale tradiționale. Acest deziderat se exprimă în volumul IV prin reproducerea unor figuri (schițe sau desene ale unor obiecte etnografice), preluate din *Chestionarul NALR* (publicat în „Fonetică și dialectologie”, V, 1963) și fotografiile din arhiva ieșeană, plasate în colțul din dreapta sus al unor hărți. Vedem, așadar fotografiate o meliță (H 361), o ragilă (H 365), un urzoi (H 369), un război de țesut (H 370), o *letcă* și un *cicâric* (H 372) și desene înfățișând pătlagina (H 397), crâsnicul (H 433), borul și panglica de la pălărie (H 461 și 462), altița (H 463), șirele (broderii pe mânăcă) (H 464) ori șerparul (H 468). O altă inovație importantă a acestui volum, având aceeași finalitate, constă în maniera tehnică ingenioasă de a corela răspunsurile consemnate în H cu „discursurile” informatorilor transcrise după înregistrări audio în cele trei volume de texte dialectale publicate de cercetătorii care au efectuat anchetele în sudul Moldovei (Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu). Un nou paragraf, IV, plasat în partea marginală din dreapta jos a planșelor cu hărți și la sfârșitul textelor de MN, trimite, cu indicarea paginilor din volumele publicate și a punctelor de anchetă, la termenii sau variantele care reprezintă tematica hărții respective.

Un riguros *Indice de cuvinte și forme din hărți și din materialul lingvistic necartografiat* (p. XXIII–LXX), alături de celelalte anexe tehnice obișnuite întregesc cu desăvârșit profesionalism cerințele deja instituite ale unei opere de referință în dialectologia românească. Dar, dincolo de aceste aprecieri generale, consultarea volumului oferă valoroase informații și argumente pentru orice lingvist preocupat de diverse chestiuni care privesc alte domenii ale cercetării: istoria limbii, etimologia, toponimia și etnolingvistica. Exemplific cu doar câteva observații interesul special pe care volumul IV al NALR–Mold. Bucov. îl suscită pentru cercetarea corelațiilor dintre baza lexicală entopică și toponimia Moldovei.

Astfel, constatări semnificative apar la o examinare a repartiției teritoriale a unor termeni și a proceselor de desemantizare, resemantizare și remotivare a entopicelor și toponimelor corespunzătoare din domeniul onomasiologic silvic. De pildă, urmărind răspunsurile la întrebarea, sugestivă (!), nr. 1292 (H 376) *Cum spui la locul unde s-a tăiat pădurea?*, în afară de termenul neologistic *parchet* se remarcă frecvența mare a apelativului *tăietură* în zone în care documentele istorice atestă utilizarea curentă a termenului vechi *curătură*. Este aproape cert faptul că răspunsul a fost influențat în mare măsură de verbul *s-a tăiat* din întrebare, respondenții derivând imediat și comod cuvântul *tăietură*. H 377 (*Curătură*) și H 378 (*Lăzuiesc*) indică modificări importante în semantica terminologiei defrișării pădurilor și relevă stadiul actual al procesului de uitare a unor termeni specifici. De pildă, apelativul *laz* nu mai este înregistrat, iar verbul *lăzui* este cunoscut doar în cinci puncte de anchetă, în timp ce concurența termenilor *curătură* (acesta încă activ, fiind susținut de prezența în graiuri a toponimelor *În Curătură/Curături*) și *curățitură* (având și sensul de „curățirea copacilor de crengi uscate”) sugerează faptul că un mare număr de răspunsuri au fost influențate de verbul *ai curățat* din întrebarea indirectă respectivă (1294). Termenul *secătură* a dispărut cu totul din

terminologia pădurii, după interzicerea prin codurile și amenajările silvice moderne a acelei tehnici de defrișare și odată cu dispariția unor sate cu numele *Secătura* sau *Secături* și cu schimbarea oficială a numelor celor care mai există și în prezent. În cazul termenului generic *Codru* (H 374), care acoperă aproape întreg teritoriul Moldovei, se constată fie o frapantă necunoaștere a cuvântului sau imprecizia și nesiguranța sensurilor, oscilând între înțelesuri opuse („pădure bătrână, veche” și „pădure tânără”, „pădure mare” și „pădure de mică întindere”, „pădure la munte” și „pădure de șes”) sau chiar cu sens figurat, în *codru de pâine*. Influența culturii școlare și a textelor literare și-a pus o amprentă ușor de sesizat în semantica multor termeni comuni, fapt ce impune o cercetare și din perspectivă sociolingvistică a întregului material din atlasele regionale.

Și în alte domenii onomasiologice apar realități pe care doar atlasul le pune în evidență în mod surprinzător. Astfel, în H 359, pentru *Iniște*, cuvânt cu variațiile lexicale sufixate *inârie* și *iniță*, se constată zone mari din centrul Moldovei (județele Bacău și Vaslui) și din sud (județul Galați), unde fie nu există răspunsuri cu acești termeni, fie răspunsurile cu *ogor* și *cânepiște* dovedesc o confuzie între cânepă și in, situație pe care o motivez prin lipsa cultivării statornice în trecut a inului în acele zone. O cercetare etnografică și documentară cu această temă ar putea confirma sau infirma această explicație.

Alte câteva hărți aduc material relevant în sprijinul unor constatări și explicații etimologice și toponimice pe care le-am formulat cu alte prilejuri în legătură cu apelativele următoare.

Bucovina este un cuvânt românesc înregistrat în volumul IV numai ca toponim (*Indice de cuvinte și forme...*, p. XXVII), iar ca apelativ (adjectiv) apare numai în sintagma *lis bucovena* „pădure de fag”, în anchetele cu informatori ucraineni (huțuli), în satele Brodina și Moldovița, jud. Suceava (H 392, cu titlul *Făget*, punctele 465 și 467). Se confirmă, așadar, recomandarea pe care am făcut-o într-o recenzie la *Dicționar explicativ și etimologic de termeni geografici*, 2006, de Anatol Eremia (din „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XLVII–XLVIII, 2007–2008, p. 328), de a se exclude din inventarul termenilor entopici românești un presupus cuvânt *bucovină*, sinonim cu *făget*. O eroare frecventă se observă mai ales în traducerea actuală ale unor documente medievale slavone, unde cuvântul **БЪКОВИНА**, în loc să fie tradus prin *făget*, este păstrat ca apelativ românesc.

Selbă, termen pretins popular (în Bucovina de către S. Fl. Marian și în Basarabia de T. Porucic), utilizat și de Eminescu (*Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal*), cuvânt care ar avea sensul de „pădure”, de unde s-ar deduce ca etimon lat. *silva*, nu a fost înregistrat în anchetele dialectale, care constată doar formele *săhelbe*, *sehelbe* și *zăhelbe*, puse în relație cu *sihlă* (*Indice de cuvinte și forme...*, p. LIX), fapt ce confirmă respingerea presupusului apelativ popular *selbă* pe care am argumentat-o în recenzia mai sus menționată (*ibidem*, p. 333).

Vlașcă, cuvânt ce apare în H 382, punctul 626 (Vetrișoaia, jud. Vaslui), înregistrat cu sensul „luncă” în 1972 de Stelian Dumistrăcel și semnalat mai întâi în *Ancheta dialectală ca formă de comunicare*, p. 369, a fost unul dintre argumentele noastre pentru critica înțelesului etnonimic eronat atribuit de numeroși istorici și lingviști coronimului *Vlașca* și identificarea sensului originar de „loc umed, mlăștinos” (în *Revizuire toponimice: Vlașca și Vlășia*, din „Studii și cercetări de onomastică”, Craiova, 5, 2000, p. 93), care este acum reconfirmat la Fălciu (în H 357), unde, necunoscându-se un termen pentru „cânepărie” sau „cânepiște”, se obține un răspuns prin remotivare improvizată: *vlașcă* „loc mlăștinos”.

Volumul IV al NALR–Mold. Bucov. oferă un material remarcabil de bogat, variat și incitant, cules, prelucrat tehnic și prezentat cu o competență științifică demnă de toată prețuirea.

Mircea Ciubotaru

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

LOREDANA DASCĂL, *Din arhiva Companiei Negustorilor Greci din Sibiu (1453–1895): texte epistolare grecești*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Colecția „Fontes traditionis”, 2014, 288 p.

Volumul oferă o analiză filologică, culturologică și arhivistică pertinentă a unui segment foarte puțin cunoscut din trecutul românesc: parcursul de câteva secole al negustorimii greco-aromânești care a evoluat pe scena economică, sociopolitică și culturală a Ardealului.

În prima parte a lucrării, autoarea tratează conceptul modern al *multilingvismului*, pe care îl aplică în procesul de înțelegere a panoramei comerțului medieval. Prin modalitatea de comunicare plurilingvistică și de reglare a afacerilor într-un multilingvism societal s-a creat în timp o anumită coeziune a exponenților grupurilor etnolingvistice vorbitoare de limbi foarte diferite ca tradiții și ca origini. Afirmările autoarei sunt însoțite frecvent de referiri la „harta etnolingvistică” a lui Häufler, care atestă prevalența elementului romanic stabil în Transilvania, urmat de cel german și de cel maghiar, căci regiunea reprezintă un conglomerat lingvistic care reproduce la o scară redusă războiul limbilor în cele două mari imperii vecine (Austriac și Otoman).

În cea de-a doua parte a cărții, intitulată *Interpretarea pragmadiscursivă a corespondenței Companiei Negustorilor Greci din Sibiu*, autoarea analizează modalitățile de realizare a funcțiilor limbajului în corpusul epistolar din arhiva forului sibian, în strânsă legătură cu rolurile atribuite subspeciei scrisorii de afaceri de aparatul normativ-propedeutic al vremii (manuale, coduri comerciale, tratate de jurisprudență) și în dependență cu obiectivele angrenate de factorii comunicării (emițător, receptor, referent, mesaj, canal și cod).

În contextul în care solemnitatea ceremonialului medieval generează formule de adresare și respectă cursul ierarhiei interne a companiei, relevând poziționarea persoanei ca rang social și economic în stratificarea paralelă a subordonării intereselor de afaceri și, în final, în gradarea reverenței familiare cu bază reală ori simulată, autoarea menționează că valența tranzacțională a corespondenței comerciale impune, în unele situații de deferență formală, includerea rangului socioprofesional în formulele de adresare. Această are loc fără ca interacțiunea să se producă în virtutea calității cu care este investit interlocutorul, astfel încât formulele de adresare deschid galeria dregătorilor, funcțiilor și ocupațiilor destinatarilor și ale intermediarilor.

Este adusă în discuție, de asemenea, spiritualitatea de substrat ortodox, care cunoaște cea mai largă disipare în formulele de salut ritualice prilejuite de sărbătorile religioase, în presiunea activităților cu potențial riscant și o doză considerabilă de superstiție, ceea ce face ca raportarea la ajutorul divin să reprezinte un inepuizabil suport moral și material al comercianților. Acest aspect este pus în evidență de sursele documentare relative la gesturile de ctitorire, danie, milostenie și pioșenie înfăptuite în ansamblul discursiv al vastei arhive supuse cercetării.

Ultima parte a lucrării este orientată spre fenomenele legate de contaminarea limbii grecești din documentele studiate cu unități lingvistice alogene, lipsite de accentele literale de complicitate ludică cu care erau impregnate în epocă textele românești supuse criticii franțuzismelor și grecismelor. Nu există în documentele studiate o tendință de eliminare a tuturor influențelor aloglote dăunătoare autenticității sau „purității” elenismului. În absența unei asemenea acțiuni de epurare radicală, prezența lor masivă în segmentul temporal și documentar cercetat explică o serie de reacții filologice și istorice, întregindu-le semnificația. Alături de particularitățile subdialectale ale demoticeii, influențele aloglote determină hotărâtor structura compactă a textelor epistolare redactate în cea mai simplificată limbă romaică, de către persoane instruite sau experimentate în viața economică din Italia, din provinciile sudice ale Germaniei (Saxoniei), din Anglia, Franța, Olanda sau orice colț al celor două imperii aflat pe rutele de circulație.

În ceea ce privește calea producerii împrumutului lexical, studiul demonstrează că circuitul popular predomină incontestabil, însă acest fapt nu exclude total filiera savantă, livrescă, mediată de ipostazieri ale dispoziției reflexive a negustorului însuși, atunci când el este în mod evident autorul integral al textului, iar referentul discursului aparține universului intelectual-livresc. Pe lângă acestea, Loredana Dascăl consideră că filtrul ridicat de optica modernă a toleranței filologice discerne o serie

suficient de generoasă de neologisme corect adaptate, care nuanțează și îmbunătățesc eficient lexicul limbii neogrecești.

Așadar, analiza textuală a scrisorilor comerciale relevă un set de interferențe grafice înlesnite de transferul regulilor de scriere și pronunție din limbile-matrice, iar inventarul lor include în primul rând diferențieri de alfabet și duct, de ortografiere, un sistem brahilogic convențional al denumirilor de mărci și al unităților metrologice, al banilor, al inițialelor capitalizate în antroponime și, în final, abrevieri marcatoare discursiv și metalingvistic, majoritatea fiind cauzate de recombinarea caracteristicilor limbii receptoare după modelul limbii donatoare.

De asemenea, Loredana Dascăl consideră că negustorii percep acest gen de întreprindere comunicativă drept un lung și ramificat contact verbal cu minim decalaj temporal, percepție care, pe canalul de comunicare, transferă mesajul din suportul scriptural în cel audiovizual. Autoarea susține că atenția consecventă de protejare a eului individual al interlocutorului reprezintă un canon al arsenalului politeții medievale, iar stocul imens de cuvinte și formațiuni verbale străine din vorbirea negustorilor greci se află în strânsă relație cu etapizarea procesului de asimilare și integrare, întrucât definitivarea lui și înlocuirea elementelor alogote cu cele adaptate sistemic intermediază acceptarea și integrarea de către monolingvi.

Studiu complex și original, rezultat în urma cercetărilor doctorale finalizate la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași sub îndrumarea profesorului Eugen Munteanu, lucrarea de față confirmă aserțiunea că arhiviștii s-ar mulțumi doar să claseze și să conserve documentele redactate în limbi și paleografii diverse. Cercetător științific la Arhivele Statului din București, autoarea face un pas decisiv și către *interpretarea* multidisciplinară a acestora.

Georgiana-Andreea Marcu
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”,
Iași, bd. Carol I, nr. 11,
România

VASILE FRĂȚILĂ, *Dialectologie românească (sud- și nord-dunăreană)*, ediție îngrijită de Maria Aldea, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014, 444 p.

Invitându-ne, prin titlu și prin conținut, la o serie de discuții selective așezate în cadrele largi ale problematicii dialectologiei românești, volumul de față este rezultatul unui demers de antologare explicitat sintetic în *Cuvântul-înainte* al autorului (p. 5–6). Astfel, o serie de contribuții ale profesorului timișorean Vasile Frățilă la domeniul vizat sunt oferite cititorului într-o formulă concentrată, care îl dispensează pe acesta de efortul de a aduna informația respectivă nu doar din reviste de specialitate cu (măcar relativ) bună circulație („Fonetică și dialectologie”; „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași; „Limba română”; „Analele Universității «Alexandru Ioan Cuza»” din Iași, secțiunea IIIe. Lingvistică; „Analele Universității de Vest din Timișoara”, seria Științe filologice; „Buletin științific”, fascicula Filologie, seria A, Baia Mare), ci și din volume colective (*Cultură și civilizație românească în Maramureș*, vol. 2–3, 2011–2012; *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, București, Editura Academiei Române, 2011; *De ce am devenit lingvist? Omagiu academicianului Marius Sala*; București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012; *Bătrânul înțelept de la Pylos. Volum omagial dedicat lui Andrei Avram la optzeci de ani*, București, Editura Academiei Române, 2012; *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion internațional de dialectologie*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut-Scriptor, 2012; *Teodor Seiceanu. 100*, Blaj, Editura Astra, 2013) sau din publicații de cultură („Familia română”, Baia Mare; „Gând românesc”, Alba Iulia; „Transilvania”, Sibiu), ultimele două categorii de surse având o arie de difuzare fatalmente mai restrânsă (și deci mai restrictivă).

Suficient de transparentă prin simpla consultare a sumarului, modalitatea de sistematizare a materialului devine și mai clară grație indiciilor oferite în aceleași pagini introductive: secțiunii masive dedicate, în proporții variabile, dialectelor românești îi succedă o serie de studii, micromonografice sau

punctuale, privitoare la aportul unor renumiți lingviști (G. Weigand, S. Pușcariu, E. Petrovici și G. Ivănescu) la progresul disciplinei, apoi câteva articole cuprinzând note lexicale și etimologice (pentru dialectele istroromân și dacoromân), volumul încheindu-se cu două texte cu un pronunțat caracter autobiografic, care trec în revistă evenimentele decisive din parcursul profesional al profesorului și domeniile sale de interes predilecte.

*

După cum o indică și distribuția calificativelor din paranteza explicativă a titlului, volumul privilegiază sub raport cantitativ studiile consacrate idiomurilor românești din sudul Dunării, cu o preponderență acordată dialectului istroromân, față de care autorul și-a dovedit și anterior atașamentul științific și afectiv, prin două cărți esențiale, publicate în colaborare intrauniversitară cu profesorii Richard Sârbu (*Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998), respectiv Gabriel Bărdășan (*Dialectul istroromân. Straturi etimologice*, partea I, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2010), la care s-au adăugat, în timp, un număr remarcabil de studii și articole circumscrise tematic, publicate în reviste de profil.

Nicidecum perimată – în fapt, de o actualitate stringentă, în condițiile pericolului extincției, de acum inevitabilă –, problematica vastă a istroromânei, ca varietate dialectală a românei, se concretizează în contribuții dezvoltate pe multiple direcții de cercetare: pasionante proiecții asupra eforturilor de studiere a idiomului de către oameni de cultură insideri (*Contribuția cărturarilor istroromâni la cunoașterea și studierea dialectului istroromân*, p. 81–109) sau, dimpotrivă, de specialiști de prim ordin, ca de exemplu Ugo Pellis, unul dintre iluștrii întemeietori ai *Atlante Linguistico Italiano* (*Dialectul istroromân în anchetele lui Ugo Pellis*, p. 111–121); chestiuni diverse de lexicologie, de la o caracterizare de ansamblu a vocabularului istroromân (*Lexicul dialectului istroromân*, p. 123–136) la discuții asupra structurii lui etimologice (*Elementul autohton în dialectul istroromân: între menținere și dispariție*, p. 137–150; *Elementul slav vechi în lexiconul dialectului istroromân*, p. 195–212) sau asupra denominației văzută prin prisma procedurilor formative (*Formarea cuvintelor în dialectul istroromân*, p. 195–212); în sfârșit, la polul opus, acela al particularizărilor, bine-venite clarificări ale unor probleme spinoase de etimologie și semantică dialectală subsumate acestei arii lingvistice (*Note de etimologie istroromână*, p. 347–359; *Note lexicale și etimologice istroromâne*, p. 361–367). Linia comună în studiile consacrate istroromânei o constituie atitudinea obiectivă în înregistrarea și structurarea materialului de limbă supus analizei; rarele concluzii, formulate imparțial, fără exagerări emoționale sau tentații profetice, sunt așezate în cadrele abordării de tip sociolingvistic a fenomenului bi- sau multilingvismului.

Într-o trecere în revistă a principalelor scrieri literare, lingvistice și istorice consacrate aromânei și aromânilor în a doua jumătate a secolului XX și începutul secolului XXI (*Aromâna și aromânistica. Privire panoramică*, p. 33–40), profesorul Frățilă inventariază autori și opere din aromânistica ultimei jumătăți de veac și punctează direcțiile și pozițiile în chestiunea identității etnice și lingvistice a aromânilor, în vreme ce contribuțiile referitoare la meglenoromână sunt mai strict axate pe aspecte particulare, de semantică și terminologie, ale idiomului în cauză (*Terminologia corpului omenesc în dialectul meglenoromân. Capul*, p. 41–68; *Câmpul semantic al lui gură în dialectul meglenoromân*, p. 69–79), studiate pe baza unor surse cartografice sau a unor materiale de lexicografie dialectală, eventual a unor studii monografice de factură clasică. Stratificarea etimologică, oferind destule sugestii și oportunități de analiză, și, pe de altă parte, reflectarea obiectivă a stadiului actual al fondului lexical tradițional, preponderent de origine latină, supus unei presiuni constante din partea lexicului aloglot, constituie substanța celor două importante studii, părți constitutive ale unei monografii mai largi, consacrată terminologiei corpului uman în meglenoromână.

Interesat, pe altă direcție a cercetărilor sale, de aspecte insuficient explorate din activitatea unor clasici ai lingvisticii românești (G. Weigand, S. Pușcariu, E. Petrovici și G. Ivănescu), profesorul Vasile Frățilă vizează cu predilecție studiile consacrate de autorii citați unor subiecte care au stârnit polemici: repartiția dialectală a dacoromânei (*Emil Petrovici – dialectolog*, p. 267–282) sau anumite

graiuri românești cu statut controversat (*Anchetele dialectale ale lui Gustav Weigand în regiunea Someșului și a Tisei*, p. 213–231; *G. Weigand și graiurile românești de pe Someș și Tisa*, p. 233–254; *Sextil Pușcariu și dialectul de pe valea superioară a Oltului*, p. 255–266), de o atenție specială având parte contribuții mai puțin citate și, în orice caz, mai puțin cunoscute ale specialiștilor în chestiune (fapt explicabil în primul rând prin aceea că sursele, destul de vechi, au devenit greu accesibile). Din lista ilustrațiilor înaintași, autorul îi acordă un loc special lui G. Ivănescu, într-o constanță a preocupărilor care nu poate fi susținută decât de atașamentul față de doctrina savantului ieșean, de grațitudinea pentru contribuția notabilă a acestuia la modelarea sa ca lingvist (în anii în care G. Ivănescu, detașat la Universitatea din Timișoara, a pus aici bazele cercetărilor de profil), eventual de anumite similarități sau concordanțe de poziții în chestiuni specifice de românică (*Centenar G. Ivănescu*, p. 283–304; *Iașul l-a pierdut, dar l-a câștigat Țara*, p. 305–322; *Originea dialectelor limbii române în concepția lui G. Ivănescu*, p. 323–346).

Profilul de contribuție științifică de ținută al antologiei se întregeste printr-un aparat auxiliar standard pentru contribuțiile în domeniu: cartea se deschide cu o listă de abrevieri și o bibliografie amplă (siglată în întregime, fapt ce garantează un sistem de trimiteri simplu și flexibil), în vreme ce finalul este rezervat indicelui de nume și unui indice de cuvinte care impresionează prin mulțimea termenilor inventariați și, fapt deloc de neglijat, prin reușita tehnică în redarea semnelor diacritice utilizate (observație extensibilă la tot materialul).

Luminița Botoșineanu

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”

al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

ANA-MARIA PRISACARU, *Toponimia românească din Bucovina habsburgică (actualele teritorii românești). Germanizare și reromânizare*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2015, 196 p. + 3 hărți.

Cartea, care reprezintă publicarea disertației de doctorat cu titlul *Efecte ale interferenței lingvistice româno-germane în toponimia românească din Bucovina habsburgică (actualele teritorii românești)*, susținută de autoare în anul 2012, apare în colecția „Lingua” (coordonată de prof. univ. dr. Constantin Frâncu) a Casei Editoriale Demiurg, fiind al 42-lea titlu dintr-o serie prestigioasă, din care mai fac parte lucrări semnate, între alții, de Adrian Turculeț, Ioan Lobiuc, Mircea Ciubotaru, Corneliu Dimitriu, Vasile Arvinte, Constantin Frâncu, fiecare dintre autori cu mai multe contribuții de marcă. Noua apariție editorială nu distonează în niciun fel în contextul schițat mai sus, fiind fără îndoială rezultatul unei abordări serioase, cu un spirit critic evident și vădind un efort reușit de a stăpâni bibliografia domeniului și de a prezenta sistematic și cu claritate problematica complexă a temei propuse spre analiză. În plus, cartea se bazează și pe un material toponimic cuprins într-o anexă intitulată cu modestie *Repertoriu selectiv de forme toponimice germanizate din Bucovina habsburgică (actualele teritorii românești)*, material prelucrat, totuși, într-o manieră lexicografică simplificată, după afirmația autoarei, dar adecvată ilustrării fenomenelor de interferență toponimică româno-germană. Materialul a fost selectat din câteva surse fundamentale pentru tema cercetată, cuprinzând informații toponimice din cartografia europeană veche, din documente românești sau traduceri în germană a unor documente românești: *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I₁₋₄; Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, București, 1996; Emil Grigorovitz, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1908; F.A. Wicken-Rausser, pentru versiunea germană a documentelor românești din Bucovina.

Încă din scurta *Introducere* se poate constata o claritate evidentă în expunere și o capacitate remarcabilă de a ordona ideile într-o demonstrație bine articulată. În consecință, această parte a cărții, care nu este în niciun caz formală, nu trebuie nici ea ignorată, pentru că stabilește cadrul general, istoric, geografic și lingvistic al problemei interferențelor lingvistice și onimice româno-germane

apărute în urma ocupării germane (austriece) a Bucovinei timp de un secol și jumătate. Demonstrația este construită pe două paliere, istoric și lingvistic. După prezentarea cadrului istoric al anexării Bucovinei de Imperiul Habsburgic, urmează cele mai ample secțiuni ale cărții, cea privitoare la *Procesul de germanizare din Bucovina habsburgică* (p. 27–56), continuată cu *Toponimia românească din Bucovina habsburgică în contextul interferenței lingvistice româno-germane* (p. 57–94). Prima dintre părțile menționate abordează atât *Aspectele etno-demografice* (p. 27–39), cât și *Aspectele lingvistice* (p. 39–56) ale problemei, pregătind cadrul de discuție asupra toponimiei zonei prin investigarea transformărilor petrecute la nivelul antroponimiei Bucovinei în acea perioadă, cu tendințele de slavizare, ca și de germanizare a acesteia.

Partea care constituie nucleul cărții, dedicată analizei toponimiei, este și secțiunea cu contribuțiile cele mai substanțiale, pentru că aici cercetătoarea descrie și explică pe categorii de fapte toate modificările petrecute la nivel fonetic, morfologic și semantic în formele inventariate sistematic în *Anexa 1*, care este, în fapt, mai mult decât o anexă sau un simplu repertoriu. Variantele cuprinse aici permit atât analizarea procesului de germanizare a nomenclaturii topice românești a provinciei discutate, cât și abordarea fenomenului de interferență toponimică româno-germană, prin inventarierea formelor românești secundare, adică a celor influențate de variantele germanizate ale numelor. Relevantă pentru maniera sistematică de tratare a problemelor este structurarea capitolelor și a subcapitolelor acestei secțiuni: capitolul despre *integrarea toponimică* (p. 57–82), cu subcapitolele despre *sursele documentare*, *adaptarea fonetico-grafică*, *adaptarea morfo-sintactică*, *aspecte semantice* (cu *traduceri și motivare semantică secundară*); capitolul despre *creația toponimică* (p. 82–90), cu subcapitolele *creație toponimică oficială* și *creație toponimică populară*. În finalul secțiunii, capitolul despre *reromânizarea toponimică în Bucovina de după 1918* (p. 90–94) este susținut în carte și prin prezența *Anexei 2*, care oferă cercetătorului *Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina*, reprezentând anexa la un decret-lege din anul 1919 referitor la revenirea, în nomenclatura oficială, la denumirile românești anterioare anexării Bucovinei.

Grație (și) manierei de prezentare și sistematizare în cartea Anei-Maria Prisacaru, rezultatele cercetării asupra interferențelor toponimice româno-germane în contextul istoric al Bucovinei din perioada 1774–1918 nu vor putea fi ignorate, ca să parafrazăm o afirmație a prefațatorului cărții, Mircea Ciubotaru, de către cei care se vor ocupa în viitor nu numai de istoria Bucovinei, dar și de problema interferențelor lingvistice și a integrării toponimice.

Vlad Cojocaru

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,
Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

OLIVIU FELECAN, *Un excurs onomastic în spațiul public românesc actual*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013, 206 p.

Autorul, cu o bogată activitate editorială, rezultată în urma cercetărilor desfășurate în cadrul unor proiecte finanțate CNCS, reunește în acest volum câteva lucrări de onomastică pe care le-a prezentat la conferințe în domeniu sau pe care le-a publicat anterior în diverse volume colective sau reviste de specialitate. Studiile sunt repartizate în două secțiuni, *Antroponimie: între tradiție și inovație* și *Onomastica din spațiul public românesc*.

Ca introducere în problematica abordată în volumul de față a fost ales textul intitulat *Un excurs diacronic în antroponimia spațiului carpato-danubiano-pontic* (p. 14–41), în care sunt prezentate aspecte ale denominației personale în perioada geto-dacică, a Daciei romane, dar și din epoci ulterioare. Captivat de influența sistemului antroponimic latin asupra celui românesc, Oliviu Felecan consacră, din păcate, doar câteva rânduri împrumuturilor din antroponimia slavă (extrem de

numeroase) ori formării antroponimelor de la cuvinte aflate în vocabularul românesc sau maghiar, informații care ar putea oferi oportunități de analiză din prisma contactelor românilor și cu alte popoare.

Rezultatele unei investigații efectuate asupra unui eșantion de nume de botez culese din diverse localități rurale și urbane din Maramureș sunt prezentate în studiul *Antroponime romanice în spațiul maramureșean contemporan* (p. 42–62). Autorul observă că în perioada 1987–2007 are loc un împrumut important de nume din latină, italiană, spaniolă, franceză și portugheză, precum și atribuirea de prenume hipocoristice, nu doar în cazul familiilor de români, ci și în familii de etnici maghiari sau ucraineni. Subiectul împrumuturilor romanice este abordat și în studiul *Contactul lingvistic româno-roman actual, reflectat în antroponimie* (p. 63–83), unde, după o situație în contextul mai larg al împrumuturilor lexicale de la popoare vecine sau din România Occidentală, Oliviu Felecan arată cum români care au locuit o perioadă în țări romanice din vestul Europei sunt influențați de limba vorbită acolo. Înrăurirea limbii străine se observă nu doar la nivelul lexicului comun (prin folosirea, adaptată sau nu la sistemul limbii române, a unor cuvinte străine în timpul conversației în română), ci și în cazul conferirii de prenume copiilor (*Mario, Marco Ricardo, Enrico Filippo, Giuliano, Eliza, Ginevra, Matteo* etc.). Desigur, opțiunea unor români din străinătate de a-și boteza urmașii cu antroponime din țara de adopție este o strategie de integrare în noul mediu (inclusiv lingvistic), de atenuare a diferențelor care pot atrage discriminări, prin renunțarea (de obicei parțială) la identitatea etnică.

Existența unor nume de familie românești mai neobișnuite (*Curcă, Flocea, Nebunu, Găleată* etc.) reprezintă tema principală a contribuției intitulată *Numele actuale – între uz și abuz. Reflectarea lor în mass-media* (p. 84–102). Tot aici este analizată și opțiunea unor conaționali (de obicei de etnie romă) care, puternic impresionați de anumite situații, obiecte, locuri sau persoane¹, alege să își boteze copiii cu prenume care se remarcă prin ineditul lor (*Amsterdam, Judecător, Poliția, Președinte, Sarmisegetuza, Semafor, Televizor* ș.a.). Prenume excentrice apar și la alte naționalități, susținute sau, dimpotrivă, criticate și ironizate în articole, în emisiuni radiofonice ori televizate.

Adoptând distincția făcută de Daiana Felecan între porecle și supranume², autorul face câteva *Observații referitoare la unele supranume colective din nord-vestul României* (p. 103–117) și inventariază un material bogat (care ocupă cea mai mare parte a articolului), pretabil unor interpretări variate; cea mai comună dintre acestea este încercarea de stabilire a etimologiei, prin indicarea cuvântului de la care s-au format supranumele și prin explicații personale sau culese din anchete ori monografii locale³.

A doua secțiune, având ca obiect de studiu denumirile de societăți comerciale „care, prin varietatea denumirilor, stârnesc interesul descoperirii originii a ceea ce stă în spatele afișajului” (p. 121), cuprinde trei contribuții: *Ancheta socio- și psiholingvistică: mijloc de cercetare a onomasticii din spațiul public românesc actual* (p. 120–131), *Nume de firme din spațiul urban românesc – perspectivă teoretică* (p. 132–148) și *Tipologia numelor de firme din spațiul public românesc actual* (p. 149–164).

¹ În acest caz, antroponimele sunt motivate. Considerăm că opțiunea pentru astfel de nume ține în primul rând de dorința de a ieși în evidență a denominatorului, și nu neapărat de nivelul intelectual al acestuia.

² O delimitare netă între cele două tipuri de denotații este totuși dificil de făcut și chiar Oliviu Felecan afirmă, la finalul articolului, că supranumele colective și porecele prezintă trăsături comune (p. 115).

³ De exemplu, pentru *Cocoși*, supranumele localnicilor din Dragomirești, ne sunt oferite trei „etimologii”, dintre care prima ne pare a fi cea mai plauzibilă: ar fi numiți așa pentru curajul lor și înfățișarea mândră. Celelalte două propuneri etimologice par a fi mai degrabă etimologii populare: „pentru că se scoală când cântă cocoșii și se duc la pădure, care este la mare depărtare” sau pentru că „privită de pe unul dintre dealurile care mărginesc așezarea, aceasta [...] are forma unui cocoș, de unde și supranumele locuitorilor” (p. 108–109).

În ultimul articol din a doua secțiune, *Denumiri ale lăcașurilor de cult din România* (p. 165–182), autorul evidențiază o serie de caracteristici ale denominației diverselor tipuri de edificii religioase din țară. Se insistă pe identificarea prin hram a lăcașurilor de cult ortodoxe, romano-catolice, greco-catolice, protestante sau neoprotestante, mozaice, dar în câteva pagini se exemplifică și „Denumirile neoficiale/ neconvenționale ale lăcașurilor de cult”, adică cele legate de așezare, culoare, numele ctitorului etc⁴. Unele dintre explicațiile autorului privind acordarea de nume „neconvenționale” ar trebui nuanțate sau reformulate: Mănăstirea Cetățuia din Iași nu se numește astfel deoarece are „o incintă fortificată”, ci pentru că a fost construită pe dealul Cetățuia⁵ după 1666, când Gh. Duca începe să cumpere bucăți de teren aici⁶; pentru numele Bisericii Vulpe nu poate fi acceptată ca explicație legenda vânătorului care ar fi zidit biserica pe locul unde el a reușit să vâneze o vulpe, ci la originea denumirii stă cu siguranță un nume de persoană *Vulpe* (mai ales că este atestată și sintagma *Biserica lui Vulpe*⁷).

Rezumatul volumului, redactat în engleză și franceză, un indice al autorilor consultați și al principalelor concepte abordate completează cuprinsul acestei lucrări bine-venite pentru specialiștii interesați de onomastica românească.

Daniela Butnaru

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,
Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

LAURA-DIANA CIZER, *Toponimia județului Tulcea. Considerații sincronice și diacronice*, Iași, Editura Lumen, 2012, 308 p.

Concepută inițial ca teză de doctorat, lucrarea de față, reprezentând o monografie toponimică a județului Tulcea, poate fi apreciată ca fiind un riguros „studiu lexical-semantic, derivațional și etimologic” (p. 13) al macro- și microtoponimelor tulcene.

După o succintă prezentare istorico-geografică a regiunii dobrogene, urmată de câteva considerații de ordin general asupra toponimelor, primul capitol, *Premise teoretice în studiul toponimiei* (p. 23–46), se constituie într-o trecere în revistă a cercetărilor efectuate până în prezent în domeniul toponimiei românești în general și al toponimiei Dobrogei în special.

Capitolul al doilea, *Toponimie tulceană sincronică* (p. 47–147), răspunde primei provocări anunțate în subtitlul cărții, anume cercetarea numelor topice tulcene din perspectivă sincronică. Selecția vastului material toponimic supus aici analizei urmărește ilustrarea cu țintă cvsie exhaustivă a clasificărilor operate de autoare în funcție de câteva criterii esențiale.

⁴ Într-un articol din 2012 (Daniela-Ștefania Butnaru, *La double dénomination des monastères et des skites orthodoxes en Moldavie (Roumanie)*, publicat în „Revue Roumaine d'Études Francophones: Le religieux”, nr. 4/2012, p. 310–317), observând dubla denotație a schiturilor și mănăstirilor ortodoxe de pe teritoriul actualei provincii Moldova, propuneam departajarea între denotația spontană, populară, laică, și cea ecleziastică, oficială (cea a hramului); identificarea lăcașurilor de cult în funcție de amplasare, ctitor, aspect ș.a. nu este una „neoficială” sau „neconvențională”, pentru că acest tip de denumiri sunt folosite foarte mult și în documente, de odinioară sau recente, chiar și în acte de înființare, în hotarnice și note din cărți bisericești.

⁵ Toponimul *Cetățuia* este atestat încă din 1618 (*Documente privind istoria României*, A. Moldova, *Veacul VII*, vol. IV, p. 301).

⁶ Cf. Nicolae Grigoraș, *Mănăstirea Cetățuia*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1977, p. 89.

⁷ Într-un document de la 1813 (v. „Ion Neculce. Buletinul Muzeului Municipal, Iași”, nr. VI/1926–1927, p. 374).

Astfel, sunt tratate, pentru început, toponimele în funcție de modalitatea lor de formare, acestea putând fi simple sau compuse. Din perspectivă etimologică, autoarea înregistrează nume topice românești (*Baghița, Bursuca, Măgura, Împuțita, Frasinul, Vulturul, Peștele, Iazurile, Căușul Mare, Dealu Gras, Gârla Noroioasă, Grindu Roșu, Trei Iezere, Dealu la Trei Movile* etc.) sau de proveniență străină, în special turcească (*Atmagea, Bedje, Boclugea, Corugea, Ramazan, Zebil, Acik-Tepe, Alar-Cula, Kior-Dere, Iuci-Tepe-Bair* etc.).

În continuare, autoarea ne supune atenției o nouă clasificare a toponimelor tulgene, având în vedere de această dată criteriul morfologic, căruia îi subsumează formarea numelor topice prin prefixare sau sufixare (contrar tendinței generale de a include mecanismul derivativ în sfera lexicologiei), apoi criteriul morfosintactic, responsabil de schimbarea valorii gramaticale, îndeosebi de substantivizarea adjectivelor, procedeu ce stă la baza formării unor toponime, și, în sfârșit, criteriul lexical-semantic, care vizează „contopirea într-un singur cuvânt a două sau mai multe unități lexicale” (p. 106).

Sunt vizate, în cele din urmă, toponimele tulgene personale, pe care autoarea le clasifică în funcție de baza lor antroponică, care poate fi laică sau religioasă, românească sau de origine străină (provenind în special din turcă, dar și din slavă, latină sau greacă).

Conștientă de interdependența dimensiunilor sincronică și diacronică (și) în studiul toponimiei, autoarea ne propune în cel de al treilea capitol (*Toponimie tulceană diacronică*, p. 149–238) o cercetare istorică, de tip cantitativ și calitativ, a numelor de așezări tulgene. Mai ales în contextul războaielor ruso-turce (1768–1878), dar și ca urmare a epidemiilor de ciumă și holeră, a incendiilor sau a impunerilor fiscale exagerate, multe dintre satele tulgene au dispărut (*Ahmed-Fakih, Bahșaiș, Bataclî, Cîauș Chioi, Hagi Avat, Iglîța, Șemseler* etc.). Pe de altă parte, în urma cuceririi Dobrogei de către otomani (1419–1420) și a transformării acestei provincii în pašalâc turcesc, numeroase nume de așezări dobrogene au fost înlocuite, pe cale oficială, cu denumiri noi, turcești, fie traduceri ale oiconimelor românești, fie creații *sui-generis*, motivate de realități locale. După încetarea ocupației otomane, oiconimia Dobrogei a fost supusă unei acțiuni de înlăturare a denumirilor turcești, care s-a desfășurat în mai multe tranșe „ca o reacție firească de emancipare națională” (p. 160). Astfel, mai ales în primele două etape de reromânizare toponimică (1907–1908 și 1923–1924), cele mai multe dintre denumirile turcești au fost înlocuite cu nume noi, date în cinstea unor personalități românești. De exemplu, *Enichioi, Acpunar, Testemel, Azaclîu, Baș Chioi, Sariurt* au devenit *M. Kogălniceanu*, respectiv *Mircea Vodă, Vasile Alecsandri, I.C. Brătianu, Nicolae Bălcescu, Mihai Viteazu*.

La finalul acestui capitol autoarea întreprinde un demers etimologic, al cărui scop declarat este acela de a „descoperi/reconstitui atât forma lui [a toponimului, n.n.] cea mai veche, cât și evoluția semnificației denotative a numelui topic, a scoate în evidență acel etimon al toponimului care a stat la baza lui: fie un element comun al limbii, fie un alt nume propriu (toponim sau antroponim)” (p. 167). În funcție de straturile toponimice care s-au succedat de-a lungul timpului pe teritoriul tulcean, autoarea identifică toponime de origine traco-dacică și celtică: *Arrubium*, așezare getică cu nume celtic, atestată documentar în secolul al III-lea î.H. pe teritoriul actualului oraș Măcin; *Dunărea*, care ar avea la bază forma traco-dacică *Doanre (Donaris)*, formată din radicalul indo-european *dan* „râu” și sufixul *-re (-ris)*, considerat geto-dacic; *Razim*, care „poate fi derivat de la etimonul indo-european *ras* «udătură, umezeală, apă»” (p. 172) (deși, în alt loc, autoarea ne furnizează o etimologie mai degrabă populară, considerând că numele lacului Razim ar proveni din forma verbală regională *a răzima* < *a rezema*, ipoteză susținută și de localnicii din zonă, care spun că „lacul reazemă «razimă» balta, mai precis se termină cu ea”, p. 49); *Ad Salices* „La Sălci”; *Aegyssus*, numele vechi al orașului Tulcea; *Dinogetia; Sulina; Troesmis* etc. Stratul cel mai consistent al nomenclaturii geografice din județul Tulcea este reprezentat de nume topice românești: *Cârjelari, Crișan, Frecăței, Văcăreni* etc. Foarte numeroase sunt însă și toponimele de origine turcică: *Agighiol, Ak-Punar, Atmagea, Babadag, Bașpunar, Caramanchioi, Ceamurlia de Sus și Ceamurlia de Jos, Enichioi, Hagi-Omer, Mahmudia, Rahman, Sarighiol de Deal și Sarighiol de Vale, Testemelul, Tulcea*. De asemenea, nu există o opinie unanim acceptată de specialiști în privința etimologiei ultimului toponim. Autoarea îl încadrează și aici, ca provenind fie de la tc. *tula* „cărămidă”, fie de la tc. *tul* „întindere de pământ” + tc. *-ceal/-chea* „vale lungă în care se adună apele”, dar și în categoria numelor topice de origine celtică, ca derivat de

la vechiul celtic *tul* „deal”, „înrudit cu lat. *tellus*, formă poetică a lui *terra*”, p. 172. Ultimul strat toponimic discutat de autoare este constituit din nume de locuri de origine slavă: *Ciucurova*, *Jurilovca*, *Periprava*, *Somova* etc.

Semnalăm în continuare existența unor inadvertențe. Astfel, numele comunei Baia este încadrat la p. 228 în categoria toponimelor de origine slavă, provenind de la sl. *banja* „baie”, deși la p. 49 ni se spune că este un toponim simplu românesc format din substantivul *baie* și articolul enclitic *-a*. Limnonimul *Șerbata* ne este prezentat ca derivat de la adjectivul *belciug* (!), iar numele bălții Deviatca, având în componență numeralul rusesc *девять* „nouă”, este explicat prin derivare de la numeralul *десять* (!) „zece”, cu semnificația de „baltă înzecită” (p. 103). De asemenea, este eronată încadrarea unor oiconime precum *Câșla*, *Chilia (Veche)*, *Ostrov*, *Poșta* la toponime turcești sau slave. Indiferent de originea apelativelor care le stau la bază, existente de altfel în lexicul limbii române, aceste nume topice sunt românești, fiind întâlnite nu doar în Dobrogea, ci pe întregul teritoriu al țării noastre. La fel, numele de sate *Tichilești* și *Turcoaia* nu sunt turcești, așa cum susține autoarea, ci sunt toponime personale formate de la baze antroponimice românești (probabil *Tichil(ă)* și *Turcu*), cu sufixul colectiv toponimic românesc *-ești*, respectiv cu sufixul *-oaia* (acesta din urmă având valoare moțională sau fiind un formant al unui nume marital). De altfel, un neajuns serios al lucrării este confundarea planurilor lexical și toponimic în stabilirea originii numelor topice tulcene. De multe ori, ni se oferă doar etimologii lexicale, ignorându-se funcțiile toponimelor, stabilite de la bun început în *Considerații introductive*, anume „aceea de a localiza și orienta”, dar și „aceea de a consemna informații de o mare bogăție asupra locurilor pe care le desemnează” (p. 12). Astfel, în cazul toponimelor *Țuguiata* sau *Pârlita*, încadrate la *toponime derivate calificative*, derivarea de la substantivul *țugui* + sufixul *-at* (p. 108), respectiv de la adjectivul *pârlit* + articolul enclitic *-a* (p. 52) explică formarea apelativelor care stau la baza numelor topice, etimologia toponimică a acestora fiind aceea de a da informații asupra referentului: dealul *Țuguiata* are forma *țuguiată* (deci avem a face cu un adjectiv substantivizat!) și valea *Pârlita* este numită astfel în urma unui incendiu (așa cum ni se indică la pagina 58). De asemenea, oronimul *Dogaru* nu se poate explica etimologic de la substantivul *doagă* + sufixul *-ar* (p. 108), ci de la numele de persoană omonim. Pentru *Cârjelari* ni se oferă, la p. 179, etimologia toponimică, oiconimul provenind, în opinia autoarei, de la numele fondatorului satului, *Cârjaliu* (puțin probabil, credem noi) sau *Cârje*, însă, la p. 107, numele satului apare explicat – tot prin raportare la planul lexical – ca fiind format de la substantivul *cârpă* cu sufixul *-ari*. Deși pentru toponimele *Alvânești* și *Florești* se indică în mod corect bazele antroponimice *Alva(n)* și *Florea* la care este atașat sufixul *-ești*, pentru *Nămolești* și *Tichilești*, nume topice formate cu același sufix colectiv specializat în derivarea toponimică personală (și nu antroponimică, așa cum se susține la p. 137, unde *-ești* este calificat drept sufix antroponimic „cu care sunt alcătuite «nume de grup» de la antroponime”), se dau din nou etimologii lexicale, acestea provenind, în concepția autoarei, de la substantivul românesc *nămol*, respectiv de la turcescul *teke* „țap” cu sufixul *-ești*. În stabilirea etimologiei unui toponim nu interesează, se știe, originea bazei lexicale sau antroponimice, ci identificarea raportului de motivare existent între numele topic și referentul denumit.

Lucrarea se încheie cu o bibliografie amplă (245 de titluri), căreia îi urmează un indice toponimic și un tabel cu localitățile tulcene, rezumatul în engleză și franceză, precum și câteva hărți (harta Dobrogei, apoi harta județului Tulcea și a orașelor și comunelor tulcene).

Deși soluțiile etimologice propuse de autoare nu sunt întotdeauna credibile, apreciem volumul în discuție ca fiind o contribuție importantă în sfera cercetării toponimiei românești prin temeinicia abordării din perspectiva dihotomiei sincronie – diacronie a unui material toponimic vast, analizat cu rigurozitate științifică pe diferite paliere lingvistice (lexical-semantic, derivațional, etimologic).

Ana-Maria Prisacaru

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippipe”
al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

PAMFIL BILȚIU, MARIA ȘERBA, MARIA BILȚIU, *Valea Cosăului*, vol. 3, Baia Mare, Editura Eurotip, 2014, 286 p.

Volumul de față, al treilea dintr-o proiectată „enciclopedie a Văii Cosăului”¹, este o lucrare de factură monografică. Pamfil Bilțiu se numără printre cei mai activi culegători și etnologi români postdecembriști. Impresionantul număr de contribuții (peste 30) publicate până în prezent stă mărturie a unei energii nezagăzuite, permanent alimentată de senzația de urgență psihologică pe care i-o induce teama că faptele de spiritualitate, elementele de cultură materială și chiar substanța însăși a lumii țărănești dispar văzând cu ochii – temere pe care, în registre de expresie diferite, nu au încetat s-o formuleze, din secolul al XIX-lea și până astăzi, cercetătorii sensibili la această componentă a culturii naționale.

Lucrarea este împărțită în opt capitole, urmate de o scurtă bibliografie de specialitate. Creionarea cadrului geografic și istoric al microzonei etnografice constituite în bazinul râului Cosău plasează spațio-temporal cele șase sate actuale (Budești, Sârbi, Călinești, Cornești, Ferești, Văleni), ale căror menționări timpurii urcă până în secolul al XIV-lea. Centrul de greutate al monografiei este prezentarea ocupațiilor tradiționale – de la îndeletnicirile principale (cultivarea pământului și creșterea animalelor), la cele secundare (albinărit, pescuit, vânatoare, prelucrarea lemnului, minerit, morărit) ori propriu-zis casnice (prepararea și păstrarea alimentelor, prelucrarea fibrelor vegetale și animale pentru confecționarea țesăturilor de casă) – și a meșteșugurilor (prelucrarea lemnului, a pieilor și a blănurilor, a metalelor, fântânăritul). Al cincilea capitol este dedicat tehnicilor rurale (*Instalații tehnice țărănești – tradiție și inovație*, p. 207–224), al șaselea trece în revistă practicile comerciale ale sătenilor de pe Valea Cosăului, din vechime și până în zilele noastre (*Târgurile, tranzacțiile, comerțul, schimburile*, p. 254–261), al șaptelea se referă la unitățile de măsură care au circulat sau mai circulă încă în universul satului maramureșean (*Unități tradiționale de măsură utilizate pe Valea Cosăului*, p. 268–274), iar ultimul schițează o microistorie a transporturilor locale (*Sisteme de transport și de comunicație*, p. 275–279). Fiecare dintre capitolele cărții este completat printr-un bogat aparat imagistic: desene în text, scheme, imagini alb-negru sau color îmbogățesc informația.

Descrierea etnografică impersonală impusă de rigorile științifice cedează adeseori locul unui ton subiectiv, implicat, iar discursul se colorează în nuanțe neaoșe prin introducerea nemijlocită, fără a se mai simți nevoia glosării, a unor termeni precum *tocană* (‘mămăligă’), *ciont* (‘buturel’), *hrenzăle* (‘plăcinte din cartofi’), *laște* (‘tăieței’), *cavei*, (‘cafea’), *teară* (‘natră; război de țesut’), *rudă* (‘prăjină, par’), *cocoană* (‘fetiță’), (zile) *cu prilej* (‘primejdioase’), *videre* (‘găleată’), *cociș* (‘vizitiu’), *valău* (‘jgheab pentru adăpatul vitelor’), ori prin folosirea unor fonetisme sau variante morfologice cu circulație regională precum *ferestrău*, *lepedeauă* (pl. de la *lepedeu* ‘cearșaf’), *berbințe*, *cârnaț*, *recameuri*, *Chiralexă* (obicei amintit fără vreo trimitere explicativă la *Kyrie eleison*) ș.a. Am citat doar câteva dintre nenumăratele indicii de autenticitate din discurs care sugerează legătura strânsă a etnografilor cu satele maramureșene descrise. În plus, Pamfil Bilțiu își sprijină cercetarea pe mărturia legendarului vălenar Godja Ioan-Ou, a cărui lucrare (*Cuvinte despre satul meu*) o citează deseori, invocându-l și în calitate de informator (la momentul convorbirii lor, săteanul, o adevărată istorie vie, avea 92 de ani).

Principalul aspect sub care interesează volumul este cel etnografic (informațiile dialectale și socioistorice având, la rândul lor, o relevanță, chiar dacă mai scăzută, în economia lucrării). Se oferă explicații amănunțite asupra modului cum sunt construite și funcționează diverse unelte și instalații țărănești, cum ar fi: morile, oloinițele, cursele de prins vânatul, diferitele mijloacele de tracțiune și de transport, fierăriile, daracele, vâltorile, pivele, horinciile, fântânile ș.a. Interesante prin detalii sunt și subcapitolele consacrate păstoritului, comerțului țărănesc, instrumentelor de măsură tradiționale,

¹ Din care primele două volume, cuprinzând folclor cules din depresiunea Maramureșului, au apărut în 2012, la aceeași editură.

alimentației – textul oferă surpriza câtorva pagini dedicate rețetelor de bucătărie „ca la mama bătrână”, enumerate într-un registru expresiv: „tocană cu brânză și jumări, tocană cu lapte acru de oi sau cu lapte dulce de vacă, mazăre cu ciont, păstăi cu ciont, tocană cu coaste fripte și cârnaț, curechi împlut, picocii cu carne, cavei cu lapte, laște în lapte, hrenzăle, scoverze (clătite)” (p. 153).

Din perspectivă etnologică, cartea are multe puncte de atracție, printre care unele rituri apotropaice ori ținând de magia manei, câteva memorate, sau unele fragmente din ceea ce ar putea fi numit cu îndreptățire „folclor nou”, nu în sensul dorit de Partidul de tristă amintire, care încerca să confecționeze un „folclor roșu” al colectivizării, ci tocmai în sensul opus, de ironie șfichiuitoare la adresa comunismului: „Nu si mnireasă scărdită/ Și-n Călinești mâncăm pită./ Că la noi nu-i gazdă nime./ Fă[ră] Dumnezeu ne ține./ Pământu l-o luat statu’/ Tăți avem unu ca altu’/ Să știi că nu ni-i pe rău/ Și nu lucrăm așa greu./ Îi mânca zama mai lungă./ Că așa-i colduș și slugă” (*Horă de mireasă*, p. 45).

Cel de-al treilea volum din monografia Văii Cosăului, o contribuție consistentă la cunoașterea stadiului actual în care se găsește civilizația țărănească din aria maramureșeană avută în vedere, este o lectură care, în special prin aportul ei documentar, poate interesa atât pe etnografi și etnologi, cât și pe etnolingviști, pe sociologi, pe istorici.

Astrid Cambose

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,
Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

GEORGI MISHEV, *Thracian Magic: Past and Present*, London, Avalonia, 2012, 338 p.

De la apariția în anul 1926 a lucrării *Getica*, semnată de istoricul Vasile Pârvan, interesul științific pentru civilizația tracică a cunoscut în România o evoluție ciclică. După o dezvoltare fulminantă, a căzut în desuetudine, iar în prezent se reiau cu entuziasm ipoteze prea puțin verificabile cu instrumente riguroase de investigare. Amalgamul de informație ce vine de pretutindeni, de la lucrări cu ambiții academice precum *Nodul dacic*, semnată de Ioan Marchiș, până la presa de larg consum, are un efect secundar nefast: duce într-o zonă derizorie chiar și datele obținute prin metode de cercetare propriu-zisă.

În ceea ce privește circulația universală a ideilor științifice despre civilizația tracică, volumul publicat la Londra de tânărul filolog bulgar Georgi Mishev compensează pericolul unei teme expuse perimării cu o abordare echilibrată și bine fundamentată. De altfel, este prima lucrare în limba engleză dedicată spiritualității antice din Peninsula Balcanică, iar această deschidere fără precedent către lumea sud-est europeană pune într-o lumină cu adevărat revelatoare elemente importante ale moștenirii culturale locale.

Analiza cercetătorului bulgar valorifică numeroase resurse antice grecești, relicve arheologice precum tăblițele cu descântece, și investighează fenomenul cultural prin prisma interdisciplinarității. Domeniile conexe ale etnografiei, folclorului, arheologiei și istoriei își dovedesc deplina coerență și eficiență în descoperirea tainelor străvechi. În plus, ca element „exotic” al cărții, autorul își mărturisește încă din introducere inițierea în taumaturgie, dat fiind faptul că a beneficiat de ascendenți pe linie maternă ce au performat vindecarea cu ajutorul folclorului medical. Georgi Mishev folosește aceste date „native” (descântă de deochi, „de luate” – *id est* frică –, „de desfăcut” vrăji ș.a.) pentru a înțelege mentalitatea populară din interior și astfel obține o dimensiune panoramică a cercetării, nu doar o perspectivă neutră, de specialist aflat în afara sistemului cultural.

Această caracteristică personală ar putea estompa sub acuzația subiectivității valoarea cărții, însă Georgi Mishev s-a documentat prea bine, în limbile bulgară, rusă, germană și engleză, pentru a deveni un alt entuziast interpret impresionist al moștenirii spirituale tracice. Valeria Fol, profesoară și director al Centrului de Tracologie din cadrul Academiei de Științe a Bulgariei, semnează un

Cuvânt-înainte al cărții (p. 15–18) prin care creditează autorul cu abilitatea de a face vizibilă și „cealaltă parte a lumii”, după cum își intitulează ea metaforic contribuția la volum. Principalul merit pe care specialistul în istorie veche îl găsește în această lucrare (ce reprezintă o parte din teza sa de doctorat susținută în cadrul Universității din Sofia) este acela că reușește să capteze o lume vie, cu obiceiuri active și credințe magice larg răspândite, nu o lume apusă. Explicația acestui fenomen cultural benefic stă în stilul de viață tradițional, în acord cu ritmurile naturii și ale soarelui, întocmai cum se întâmplă și la nord de Dunăre.

Autorul declară în *Introducere* (p. 19–24) dificultatea de a distinge elementele de cultură tracică în folclorul și practicile magice bulgare din contemporaneitate. Scepticii pot concedia încă de la început un asemenea demers, date fiind secolele trecute după stingerea civilizației tracice. Totuși, cele mai recente descoperiri arheologice vin să susțină științific ceea ce până astăzi era considerat a fi doar legendă etiologică sau cântece epice în Australia ori în insulele Marii Britanii. Tendința de a recepta un text popular la nivel pur estetic și de a limita interpretarea la un imaginar mitic devine astfel prea limitată, obligația cercetătorului fiind aceea de a descoperi în riturile și convingerile actuale valoarea lor de relicve culturale, însă fără excese teziste.

Primul capitol, intitulat *Antichitatea în Balcani, tracii și Bulgaria* (p. 25–42), are rolul de a iniția cititorii în istoria zonei geografice menționate, fiindcă, spune autorul, „practicile rituale și credințele nu sunt sisteme active abstracte, ci se află în relație de interdependență cu dezvoltarea socială și comunitară și cu procesele ce au loc în interiorul acestora” (p. 23). Capitolul următor trece de la dimensiunea panoramică a temei la prim-planul științific și investighează numeroase documente privitoare la *Credința magică și traci* (p. 43–64). Orfeu, Muzeus (fiu al Lunii), Eumolpus, Zalmoxis, Rhesus, profeții lui Dionis și Thrake (nimfa aducătoare de sănătate sau de boli) fac obiectul investigației din tot atâtea subcapitole. Lesne de înțeles, pentru cititorii români, Orfeu și Zalmoxis ar putea constitui principalele atracții ale acestei secțiuni din carte.

Georgi Mishev notează faptul că, încă din secolul al VI-lea î.Hr., Orfeu a fost descris de către poetul Ibikos din Rhegium (Italia) ca „strălucitor de faimos”. Imaginea acestui zeu este caracterizată în special de statutul său de maestru inițiator în misterele și ceremoniile pentru zei. Autorul subliniază rolul important al Medeei în oficierea riturilor orfice, ea fiind prezentă alături de Orfeu cu un statut de egalitate, ceea ce schimbă percepția frecventă asupra exclusivității masculine în deținerea prerogativelor magice.

Zalmoxis, zeu atribuit cel mai adesea geților, ar fi fost cunoscut totuși pe o arie tracică mult mai largă. Deosebit de interesantă este interpretarea lui Mishev ce îl integrează pe Zalmoxis în cultul zeiței supreme cu reprezentare zoomorfă de ursoaică, pe baza etimologiei (*Zalmo* „bârlog”) și a legendei potrivit căreia, la naștere, Zalmoxis a fost așezat pe un bârlog de urs. Identificând în acest gest un rit de consacrare, autorul susține continuitatea cultului pentru ursul femelă prin folclorul balcanic, în care Baba Metsa („Bunica Ursoaică”) este o figură foarte cunoscută.

Cel de al treilea capitol, dedicat *Misterelor și magiei* (p. 65–112), se deschide cu o idee pusă în circulație de Mircea Eliade, deși autorul nu îl menționează. Preluarea riturilor păgâne și încorporarea lor în dogma creștină explică, potrivit savantului român, rezistența timp de mai bine de două milenii a religiei christice. Georgi Mishev folosește texte creștine (precum *Confesiunile Sfântului Ciprian*) pentru a reface, prin arheologie culturală, legătura dintre practicile rituale precreeștine și conceptul de magie religioasă. Subcapitolul privitor la conservarea și transmiterea cunoașterii secrete a inițiaților în practicile de vindecare discută receptarea socială constantă și actuală a celor care descântă. La fel ca în spațiul românesc din zilele noastre, acești taumaturgi se bucură de respectul suprem al comunității din care fac parte. Continuitatea sugerată de autor cu civilizația tracică ține de venerarea forțelor naturii și chemarea lor în ajutor, o atitudine magică mai degrabă necanonică pentru creștinism. Doctrina în cauză a urmărit estomparea credințelor anterioare prin suprapunerea unor idei și figuri divine peste tiparele culturale cunoscute de populație. Spre deosebire de religia catolică, ortodoxia a permis însă o supraviețuire a mentalului arhaic anterior, printr-un grad superior de toleranță socioculturală, ceea ce așază țări precum Bulgaria, România, Ucraina ș.a. într-un context privilegiat la nivel spiritual.

În deschiderea subcapitolului despre vindecătorii tradiționali se precizează faptul că, în limba bulgară, aceștia poartă un nume ce vine de la verbul „a vorbi”: *baiachi/baiachki* < *baya*. Această raportare la actul rostirii ferme, cu puteri magice, în contrast cu muzicalitatea ce produce transă (reperabilă în radicalul latinesc *canta*, care a dat termenii contemporani din limbile romanice, dar și în engl. *charm* < lat. *carmen*), apare, potrivit unei abordări monografice a magiei populare românești, și în etimologiile germane, suedeze, daneze și engleze ale cuvintelor ce semnifică „descântec”. La fel ca în România, taumaturgii tradiționali au o imagine negativă totuși, dintr-un punct de vedere creștin-dogmatic. Acest fapt nu reușește totuși să diminueze utilitatea socială a vindecătorilor.

Apartenența celor care descântă la cultura tracică este fundamentată de autor prin identificarea tiparelor inițiatice ce condiționează „harul” vindecării și compararea datelor contemporane cu izvoarele antice. Perspectiva diacronică explică radiografia sincronică într-o manieră convingătoare, ce folosește transcrieri ale riturilor inițiatice actuale (șapte la număr, desigur, într-o logică cabalistică). Ele sunt discutate în comparație cu pragurile ontologice prezentate anterior, în secțiunea dedicată divinităților precreștine. Valoarea acestor date etnografice este crescută, pentru că ocultarea ansamblului de practici și credințe taumaturgice zădărnicește adeseori culegerea lor de către un *outsider* specialist. Georgi Mishev se mișcă liber prin lumea măștrilor și ne ghidează drumul tainic cu generozitate.

Ultimul subcapitol ce investighează misterele și magia creează o dihotomie între vindecător (*healer*) și vrăjitor (*magician*). Acesta din urmă are un statut social marginalizat și nu își împarte cunoștințele cu comunitatea, pentru că se presupune că este ajutat de entități malefice, o credință frecventă și în comunitățile tradiționale românești. Autorul demontează însă această idee și precizează că adeseori ritualurile cu scop vindicativ și de blestemare invocă divinități creștine, nicidecum demoni. Încă patru practici ezoterice sunt prezentate (pentru provocarea bolii și a morții, pentru „luarea” lunii de pe cer și aducerea ei pe pământ pentru răspunsuri la probleme existențiale, ritualul de inițiere în practica vrăjitoriei și o inițiere în practicarea magiei în genere) prin coroborarea culegerilor de teren personale cu izvoare grecești pe care autorul le-a studiat vreme de șase luni la Universitatea din Dresden, în cadrul unui curs despre incantațiile antice, predat de profesorul Johann Tischler.

Ultimul capitol al cărții, intitulat *Conceptul de zeiță* (p. 113–283), tratează imaginile culturale pe care Mama soarelui, a muntelui, Stăpâna fecioară a focului și femeia-vârcolac le au în mentalul balcanic. Toate aceste ipostaze îi aparțin, de fapt, Marii Zeițe trace, care a purtat diverse denumiri (Hekate și Bendis fiind cele mai cunoscute). Atestată ca principiu generator al lumii sub forma unor statuete de cult mai vechi de 27 000 de ani, ea reprezintă, potrivit autorului, însăși lumea de dinainte de geneză. Douăsprezece relatări ale unor ritualuri actuale din Bulgaria, Serbia și Macedonia sunt subsumate cultului pentru „Mama soarelui”, iar altele paisprezece mitemului „Mama munte”. Numeroase secvențe și credințe sunt familiare cititorului român (Sfântul German invocată în riturile de secetă sau de oprire a ploii este Gherman, Scaloianul/Caloianul etc.) și îi dau sentimentul că a venit acasă, în universul arhaic slav de la sud de Dunăre. Considerațiile lui Mishev referitoare la preluarea atributelor sacre precreștine de către Fecioara Maria, Sfânta Marenka (Marina), Sfânta Paraschiva și Sfânta Nedelya (Sfânta Duminică la noi) denotă o capacitate mare de sinteză culturală diacronică, foarte necesară în cercetarea obiectivă a evoluției umanității.

Totalul celor 56 de ritualuri și practici magice deconspirate și contextualizate științific de Georgi Mishev oferă tot atâtea prilejuri pentru abordări comparativiste. Ilustrațiile din volum, fie că reprezintă artefacte străvechi, fie că sunt desene ale autorului, reușesc, într-adevăr, să facă vizibil nevăzutul, după cum s-a remarcat metaforic în prefață. Iar nevăzutul revelat vorbește nu doar despre gândirea magică și armonia pe care aceasta o urmărește cu forțele naturii, ci și despre istoria spirituală pe care popoarele din Peninsula Balcanică o împart cu românii.

Adina Hulubaș

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România

„Studii și cercetări de onomastică și lexicologie” (SCOL), anul VI, nr. 1–2/2013, *In Honour of Professor Mile Tomici on His 75th Birthday/Hommage au Professeur Mile Tomici à l’occasion de ses 75 ans*, 308 p.; anul VII, nr. 1–2/2014, *In Honour of Professor Domnița Tomescu on Her 70th Birthday/Hommage au Professeur Domnița Tomescu à l’occasion de ses 70 ans*, 352 p., Craiova, SITECH.

1. După cum aflăm din informațiile generale asupra revistei grupate la finalul volumului, SCOL continuă, cu apariții anuale, începând din 2008, tradiția cercetărilor de onomastică inițiate la Universitatea din Craiova de regretatul prof. univ. Gheorghe Bolocan, care a condus între 1995 și 2003 revista „Studii și cercetări de onomastică” (SCO). Volumul omagial dedicat profesorului Mile Tomici la aniversarea vârstei de 75 de ani, reprezentând un număr (pe 2013) dublu al revistei, adună contribuții ale unor specialiști consacrați de la universitățile din Craiova, Timișoara, București, Pitești, Constanța, dar și din Sofia (Bulgaria) sau Chișinău (cu două studii remarcabile ale lui A. Eremia și V. Răileanu), alături de articole ale unor tineri cercetători, masteranzi sau doctoranzi.

În discuția asupra conținutului volumului, nu vom utiliza împărțirea pe secțiuni pe care o folosește redacția revistei (*Onomastică, Lexicologie și Contribuții ale tinerilor cercetători*), ci vom grupa studiile și articolele după finalitatea lor.

a. În acest spirit, vom distinge mai întâi, printre contribuțiile cele mai valoroase ale volumului, câteva *sinteze*, sistematizând cunoștințele și rezultatele cercetărilor pe o anumită tematică lingvistică, onomastică sau lexicologică. Menționăm în primul rând studiul lui Anatol Eremia, *Traditions historiques et spiritualité roumaine dans la toponymie de la Bessarabie* (p. 26–32), cu o clasificare a toponimiei din Basarabia pe categorii (istorice, personale, encomiastice, comemorative etc.) și cu o prezentare a fenomenului de rusificare a acesteia după pierderea provinciei în anul 1812. Următorul studiu de sinteză interesant (de notat că nu avem intenția de a realiza concomitent și o ierarhizare valorică a contribuțiilor discutate) este cel al Vioricăi Răileanu, *Suffixes grecs dans la structure des noms de famille dans la République de Moldavie* (p. 63–74), cuprinzând considerații asupra tezaurului onomastic al Republicii Moldova, în ceea ce privește etapele influenței grecești, concluziile autoarei fiind valabile nu numai pentru sistemul antroponimic basarabean, dar și pentru întregul spațiu lingvistic românesc. Mai merită menționate, în aceeași categorie, articolul semnat de Dumitru Carabaș, *Elements of religious vocabulary in the language of the Aromanians of Romania* (p. 18–25), cu ilustrarea diverselor influențe în vocabularul religios al aromânilor, completate cu o listă de nume de sărbători de diverse origini, în special greacă. De remarcat și faptul că o parte din materialul utilizat în demonstrație a fost cules prin anchete directe de autorul însuși. În sfârșit, un articol condensat, dar provocator, al unei tinere cercetătoare, Ramona Predoi, *Colloquial – slang vocabulary: from maidanagiu to culturagiu*; este vorba de o influență turcească revitalizată, mai exact de revitalizarea unui sufix turcesc cu scopuri vădit expresive. Unele cuvinte discutate, ne atrage atenția autoarea, nu sunt incluse în dicționarele românești; credem că, în fapt, nici nu ar putea fi incluse deocamdată ținând seama de natura surselor în care sunt atestate (însă eventual ar trebui prezervate, pentru moment, în glosare).

b. O altă categorie meritorie pe care am distins-o în sumarul volumului este cea a *contribuțiilor de material*, de altfel nu mai puțin importantă decât cea anterioară, în măsura în care materialul prezentat este inedit sau implică o minimă structurare. Acesta este cazul interesantului studiu al Silviei Pitiriciu, *Considérations sur les ciunismes en langue roumaine* (p. 177–187), care tratează sistematic problema cuvintelor terminate în *-ciune*, începând de la formele vechi, moștenite din latină sau derivate ulterior pe terenul limbii române, până la creațiile recente, chiar cele de pe forumuri sau bloguri, creații expresive, cu sensuri figurate, extensii semantice, chiar și derivate neînregistrate în dicționare. Studiul are toate atributele unei lucrări științifice temeinice și utile. În aceeași categorie a contribuțiilor de material, dar și cu considerații teoretice asupra problematicei abordate se înscrie textul *Colours and slang* (p. 202–207), în care autoarea, Cristina Radu-Golea, nu oferă doar noi exemple de expresii argotice din câmpul lexical menționat în titlu, dar indică și mijloace lexicale de îmbogățire a argoului, ilustrând prin exemplele analizate funcția ludică și expresivitatea acestui tip de limbaj. Mai menționăm aportul Anei-Maria Botnaru la analiza terminologiei forestiere prin studiul intitulat *The forest terminology in Romanian and a sui-generis*

antonymy: desiş and rarişte (p. 13–17), în fapt o monografie lingvistică a doi termeni din terminologia referitoare la noțiunea de ‘pădure’ în română, pe baza datelor furnizate de *Atlasul lingvistic român II*, serie nouă, vol. II (1956), h. 586. *Pădurărit* și h. 588. *Desiş* și de *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, vol. III (2001), h. 407, 409. Se mai pot cita, în aceeași serie a contribuțiilor, și alte articole, precum cel al Alinei-Roxana Hoțu, *Colors and gastronomy* (p. 139–153), sau al Sabine Rotenștein, *Gender alternations within the toponymic pair Sodom and Gomorrah* (p. 75–86).

c. Sinteze ale unor *probleme teoretice* ne sunt oferite prin materiale, precum cel al Adelinei Iliescu, *La relation nom propre – nom littéraire* (p. 33–41), care, în căutarea definiției statutului special al onomasticii literare, încearcă să găsească o soluție la mult discutata problemă a semanticii numelor proprii. Autoarea trece în revistă diversele abordări ale problematicii menționate, cu contribuțiile de marcă în teoria numelui propriu, din perspective diverse, care merg de la cele filozofice sau (psiholo)gice până la cele lingvistice. Un parcurs delicat, dificil, care se pretează la multe argumentări și contraargumentări, dar nu lipsit de interes și de utilitate pentru cititor. O abordare a problemelor teoretice care stau la baza eforturilor de standardizare a terminologiei științifice și tehnice, cu teoriile apărute în domeniu în ultimele decenii, găsim în studiul Dăriei Protopopescu, *Theories of terminology – past and present* (p. 195–201). În aceeași categorie am putea înscrie și textele în care sunt tratate probleme teoretice, dar cu *aplicație* la un material concret. Pentru a da numai un exemplu, Adelina Emilia Mihali, în *Typological patterns in the toponymy of the Borșa area, Maramureș county* (p. 49–57), analizează după criterii morfologice și sintactice structura numelor de locuri compuse, relevând prezența în toponimie atât a unor forme gramaticale din cele mai frecvente la nivelul lexicului comun, cât și păstrarea unor structuri dispărute din limba comună.

d. Merită atenția cititorului avizat și textele referitoare la *onomastică*, de la cea latină, într-un studiu de material, dar și de interpretare a unei categorii de nume de persoane și de locuri din latină, datorat Mădălinei Strechie, *Des noms pluralia tantum dans l’onomastique latine. Significations et utilisations* (p. 110–118), până la onomastica românească, eventual paralel cu cea franceză. Ultima situație este ilustrată prin articolul Adelei Stancu, *Noms de grandes fêtes religieuses devenus anthroponymes en roumain et en français* (p. 98–109), în care autoarea analizează etimologia și evoluția câtorva denumiri de sfinți devenite nume de persoană în cele două limbi. Anca Păunescu oferă o scurtă sinteză asupra formării numelor de familie în română cu sufixul *-escu*, în articolul *Moyens de formation des noms de personnes en roumain* (p. 58–62).

e. Menționăm într-o rubrică aparte materialele de toponimie *străină*, în afara celor deja amintite până acum, de exemplu Dragomir Lalchev, *Proto-slavic pattern of imperativ names in bulgarian toponymy* (p. 42–48). Studiul se bazează pe analiza unui corpus de toponime culese pe teren mai ales în centrul și vestul Bulgariei și încearcă să definească un tip de structură arhaică, atestată, conform afirmației autorului, atât în bulgară, cât și în alte limbi slave.

Ultimele pagini ale volumului ne oferă o serie de recenzii și prezentări de cărți, grupaj care începe cu prezentarea a două realizări impresionante ale celui omagiat prin prezentul număr dublu al revistei: Mile Tomici, cu *Dicționarul frazeologic român-sârb* (1 338 p., apărut la Timișoara în 2012), și *Onomastica sârbilor și a croaților din România (nume de persoană și nume de locuri)* (524 p., apărut în 2006 la București, la Editura Academiei Române). Rubrica de recenzii este urmată de o secțiune intitulată *Academica*; sunt prezentate aici evenimente științifice internaționale din domeniu, din 2012–2013 (International Colloquium GLAT, Genova, 14–16 mai 2012 și ediția a 19-a a Colocviului franco-român în informație și științele comunicării, Universitatea din București 14 martie 2013); la final, se dau ultimele apariții editoriale de profil din întreaga lume.

2. Volumul VII, nr. 1–2 din 2014, volum omagial dedicat cunoscutei cercetătoare Domnița Tomescu cu ocazia împlinirii a 70 de ani, păstrează liniile de forță ale volumului anterior, atât în privința structurii volumului (*Onomastică, Lexicologie, Contribuții ale tinerilor cercetători* etc.), cât și a tematicii abordate. Autori consacrați oferă și în tomul de față noi contribuții notabile în domeniile preferate; vom menționa câteva titluri, fără a reitiera clasificarea lor pe categoriile utilizate în prezentarea volumului anterior. Anatol Eremia revine cu un studiu de sinteză a unei probleme, de data

aceasta fiind vorba de hidronimia din bazinul Prutului, *L'hydronymie du bassin hydrographique du Prut. Les affluents gauches de la rivière* (p. 64–73), cu precizări asupra etimologiei toponimelor discutate și asupra stratificării acestora după origini. Într-un articol dens, plin de informații și comentarii pertinente (*Turkish and Greek Compounding Elements in Anthroponymy*, p. 100–105), Viorica Răileanu tratează problema straturilor onomastice străine, și anume turc și grec, în antroponimia din Basarabia, în condiții de interferențe lingvistice. Pe lângă numele proprii împrumutate ca atare, autoarea analizează și elemente de compunere sau derivare utilizate de vorbitori în diferite etape de formare a antroponimelor. Mădălina Strehie continuă contribuția sa definitorie la onomastica antică cu un nou studiu extrem de interesant asupra etnonimelor din sursele epigrafice latinești din Dacia, *Ethnonymes dans certains textes épigraphiques latins de Dacie* (p. 114–125). Dumitru Carabaș cercetează elementele turcești din onomastica aromână în contextul lingvistic balcanic (*Turkish elements in the anthroponymy of the Aromanians of Romania*, p. 44–58). Remarcăm și prezența unor nume noi față de volumul anterior. Studiul lui Dumitru Loșonți, *Diminutifs et hypocoristiques utilisés dans la commune Bonțida, département de Cluj* (p. 88–99), realizează o analiză interesantă pe baza unui bogat material cules de autorul însuși prin anchete directe în patru localități ale comunei menționate în titlu. De asemenea, Iustina Burci prezintă în studiul *L'entopique vârf (pic, sommet, cime) et ses particularités géomorphologiques et lexicales* (p. 26–43) o serie terminologică din terminologia geografică populară, luând în discuție termenii pentru noțiunea de „vârf” cuprinși în *Dicționarul entopic al limbii române* apărut la Craiova în anii 2009–2010. Studiarea onomasticii din alte spații geografice este susținută de același Dragomir Lalchev cu schițarea unui proiect de dicționar de etnonime vechi din spațiul balcanic, dar și de o contribuție din spațiul limbilor baltice, prin Laimute Balode, Ojārs Bušs, *Two sketches on latvian names in the economy* (p. 13–25).

Acestea sunt doar câteva contribuții remarcabile cuprinse într-un volum bogat în studii de diverse facturi și de valoare științifică diferită în onomastică și lexicologie, urmate și în acest număr dublu de secțiunea consacrată recenziilor și prezentărilor de carte, ca și expunerii ultimelor evenimente științifice internaționale în domeniu sau aparițiilor editoriale recente.

Vlad Cojocaru

Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”
al Academiei Române,

Iași, str. Th. Codrescu, nr. 2, România